

DANMARKS STATISTIK

STATISTISKE MEDDELELSER

FJERDE RÆKKE TREDIVTE BIND
ANDET HÆFTE

COMMUNICATIONS STATISTIQUES 4me SÉRIE TOME 30 2me LIVRAISON

PRODUKTIONSSTATISTIK

(HAANDVÆRKS- OG INDUSTRI TÆLLINGEN 1906)

II

TEKSTILINDUSTRIEN

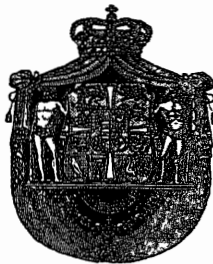
STATISTIQUE DE LA PRODUCTION INDUSTRIELLE
(RECENSEMENT INDUSTRIEL 1906)

II

INDUSTRIE TEXTILE

UDGIVET AF STATENS STATISTISKE BUREAU

PUBLIÉ PAR LE BUREAU DE STATISTIQUE DE L'ÉTAT

KØBENHAVN

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI

1909

Indhold.

	Side
1. Indledende Bemærkninger	5
2. Vatfabrikker	7
3. Bomuldspinderier	8
4. Væverier	10
5. Uldspinderier, Klædefabrikker, Farverier	20
6. Trikotagefabrikker	30
7. Rebslagerier	39
8. Andre Industrier (Kraduldffabrikker, Kludesorteringsanstalter, Tilvirkning af Pibeslanger, Possementmagerforretninger, Halmspinderier, Fiskenetfabrikker, Sejl-, Flag- og Kompasmagerforretninger).....	42

Statens Statistiske Bureau i Januar 1909.

MICHAEL KOEFOED.

Adolph Jensen.

1. Indledende Bemærkninger.¹⁾

Ved Haandværks- og Industritællingen den 12. Juni 1906 blev der i Danmark talt lidt over 85000 Virksomheder med et samlet Personel paa ca. 317000, hvoraf godt 208000 vare egentlig industrielle Arbejdere.²⁾ Antallet af Virksomheder, der anvendte mekanisk Kraft (bortset fra Vind- og Vandkraft), udgjorde godt 6200, og Maskinernes samlede (effektive) Styrke blev opgjort til over 125000 Hestes Kraft.

De 85000³⁾ Virksomheder har man, efter deres Art, inddelt i 11 Hovedgrupper, omfattende i alt 249 forskellige Erhverv, jfr. den systematiske Erhvervsfortegnelse i Statistisk Tabelværk, 5. Række, Litra A Nr. 7, Side 374 ff. Af de 11 Hovedgrupper omhandler nærværende Hæfte Gruppe II, Tekstilindustrien (Erhvervsnumrene 37—62). Under denne Gruppe er henført 3009 Virksomheder med et samlet Personel af 19006 Personer, hvoraf 14944 vare egentlige Arbejdere. Antallet af Virksomheder, der benyttede mekanisk Bevægkraft (bortset fra Vind- og Vandkraft), var 232, og Maskinernes samlede Styrke 11066 H. K. (Reservemaskiner ikke medregnede). Af samtlige industrielle Virksomheder omfattede Tekstil-

¹⁾ Med Hensyn til Arten af det Materiale, der har dannet Grundlaget for de i nærværende Hæfte indeholdte Meddelelser, henvises til de i Forordet til Produktionsstatistikens 1ste Afdeling (Statistiske Meddelelser, 4. Række, 30. Bind, 1. Hæfte) anførte almindelige Bemærkninger.

²⁾ Det samlede Personel er ved Bearbejdelsen delt i følgende 4 Grupper: 1) Personer i overordnede Stillinger (derunder ogsaa Indehaveren eller Indehaverne selv), Direktører, Forretningsførere o. l.; 2) Tilsynshavende og Forvaltere samt Kontor- og Butikspersonale, som ikke tillige deltage i det industrielle Arbejde; 3) Bude, Kuske og andet lignende underordnet Personale; 4) de egentlig industrielle Arbejdere og Arbejdersker.

industrien altsaa 3,5 pCt., dens Personel udgjorde 6,0 pCt. af det hele industrielle Personel, Arbejdertallet 7,2 pCt. af Helheden; af alle industrielle Virksomheder med mekanisk Bevægkraft henhørte 3,7 pCt. til Tekstilindustrien, men af den hele Maskinstyrke raadede den over 8,8 pCt.

I nedenstaaende Tabel er anført de vigtigste statistiske Hoveddata for hvert af de 26 Erhvervsnumre, der ere henførte under Tekstilindustrien:

Løbe-Nr.	Gruppe II. Tekstilindustrien.	Antal Virksomheder	Samlet Personel	Heraf egentlig industrielle Arbejdere	Antal Virksomheder med mekanisk Bevægkraft ¹⁾ , ²⁾	Maskineres Hestekraft ²⁾
37	Hørsvingerforretninger	8	8	"	"	"
38	Kradsuldfabrikker	1	97	81	1	120
39	Vatfabrikker	8	133	111	6	65
40	Uldspinderier	81	690	562	48	703
41	Bomuldspinderier	4	839	818	4	1667
42	Væverier (jfr. 43—49)	1758	4108	2230	30	1558
43	Bomuldsvæverier (jfr. 42)	21	2279	2081	18	1992
44	Linned- og Damaskvæverier (jfr. 42)	14	247	211	3	150
45	Klædefabrikker (jfr. 42)	46	2742	2482	42	2956
46	Uldvæverier (jfr. 42)	1	36	33	1	30
47	Tæppefabrikker (jfr. 42)	1	56	47	1	115
48	Gardinvæverier (jfr. 42)	2	309	258	2	260
49	Baandvæverier (jfr. 42)	4	86	72	3	35
50	Voksdugfabrikker	1	7	5	"	"
51	Tilvirkning af Pibeslanger	4	29	26	"	"
52	Trikotagefabrikker	653	5079	4194	34	414
53	Filtfabrikker	1	12	10	1	8
54	Valke- og Stampemøller	2	4	1	"	"
55	Possementmagerforretninger	27	260	192	4	12
56	Krølhaarsfabrikker	3	37	33	2	6
57	Rebslagerier	214	942	675	11	810
58	Halmspinderier	21	121	94	9	60
59	Sivfletning og Maattevævning	29	233	221	1	6
60	Netfabrikker	27	219	178	3	88
61	Sejl-, Flag- og Kompasmagerforretninger	70	370	284	5	6
62	Sækkefabrikker	8	63	45	3	5
	Tilsammen	3009	19006	14944	232	11066

¹⁾ Bortset fra Vind- og Vandkraft.

²⁾ Reservemaskiner ikke medregnede.

Af de 3009 Virksomheder, der taltes under Tekstilindustrien, blev de 655 (med et Personel af 2287) drevne som Bierhverv til anden Virksomhed (jfr. nærmere det foran nævnte Tabelværk, Side 180—81). Af samtlige Virksomheder vare de 2245 saadanne, hvor Indehaveren arbejdede alene uden Medhjælpere (Landsbyvævere o. l.), medens 528 Virksomheder havde 1—5 Arbejdere hver, 111 havde 6—20 Arbejdere, 86 havde 21—100 og 39 havde over 100 Arbejdere hver (jfr. nærmere Tabelværket Side 38 ff.).

Med Hensyn til Virksomhedernes Beliggenhed i de forskellige Dele af Landet, Arten af den benyttede mekaniske Bevægkraft, Virksomheder, der drives af Aktieselskaber, Personellets Stilling i Erhvervet, Arbejdernes Fordeling efter Køn, Alder og ægteskabelig Stilling m. v. skal man henvise til de derom i Tabelværket meddelte udførlige Oplysninger.

I den følgende Redegørelse for Produktionens Omfang og Salgsværdi, Benyttelsen af Arbejdsmaskiner m. v. i de væsentligste Fag inden for Tekstilindustrien har man samlet beslægtede Fag i større Grupper. Iøvrigt har det, som det fremgaar af Teksten, ikke altid været muligt at følge de samme Delingslinier som i foranstaaende tabellariske Oversigt, og paa et Par Punkter har det vist sig hensigtsmæssigt at medtage Virksomheder (Farverier, Kludesortering), der ikke formelt falde inden for den foran angivne Begrænsning for Tekstilindustrien.

2. Vattfabrikker.

I 1906 taltes ialt 8 Vattfabrikker med 111 Arbejdere, og af disse have de 5 største meddelt Oplysning om Produktionen i 1905. Oplysning mangler kun for 3 Smaafabrikker med 6 Arbejdere.

Det gennemsnitlige Antal Arbejdere Aaret igennem paa de 5 Fabrikker blev opgivet til 110, hvoraf 12 vare Mænd og 98 Kvinder. 60 Kvinder vare beskæftigede i Hjemmet ved Syning af Vattæpper, Resten paa Fabrikken ved Vattfabrikation. — Antallet af Kartemaskiner var i alt 22.

Den samlede Salgsværdi for den i 1905 tilvirkede Mængde var 380000 Kr.; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Mængde	Salgsværdi
		Kr.
Almindelig Vat til Salg	226000 Pd.	193000
Sygevat	86000 —	78000
Vattæpper ¹⁾	25000 Stkr.	109000
Tilsammen...	—	380000

Den samlede Produktion af Vat var 381000 Pd., og heraf forarbejdedes de 69000 Pd. til 25000 Stkr. Vattæpper. — I 1897 blev Produktionen, bortset fra 3 Smaafabrikker med 4 Arbejdere, i de øvrige 7 Fabrikker med 89 Arbejdere opgjort til 295000 Pd. Vat til en Salgsværdi af 256000 Kr.

3. Bomuldsspindier.

I 1906 fandtes her i Landet 5 Bomuldsspindier med 959 Arbejdere²⁾, af hvilke de 3 med 733 Arbejdere tilhørte A/S Vejle Bomuldsspindier (nu De danske Bomuldsspindier). Fordelingen af de 959 Arbejdere var efter Beskæftigelsens Art saaledes:

	Mænd	Kvinder	Tilsammen
Formænd	17	"	17
Forspindere	4	221	225
Finspindere	8	270	278
Spolere og Haspere	1	165	166
Tvindere	"	20	20
Pakkere	5	32	37
Maskinpersonale og Haandværkere...	24	"	24
Andre voksne Arbejdere	77	55	132
Børn	50	10	60
Tilsammen...	186	773	959

De 132 voksne Arbejdere, hvis Beskæftigelse ikke er specificeret, vare hovedsagelig beskæftigede ved Bomuldens Rensning og Kartning, hvortil benyttes forskellige Volfe-, Slag- og Kartemaskiner

¹⁾ Hertil er forbrugt 69000 Pd. Vat af egen Tilvirkning

²⁾ Et Bomuldspindier paa 141 Arbejdere, der drives i Tilknytning til et Bomuldsvæveri, er i Industritællingstabelværkets Tabelafdeling sammen med det paagældende Væveri som een Virksomhed opført under Bomuldsvæverier, men er medregnet her.

samt Strække- og Dublereværker; de 60 Halvdagsbørn gik væsentlig de forskellige Arbejdere til Haande. Efter endt Spinding, der bestaar af to Processer, den grovere Forspinding, som foregaar paa indtil 5 efter hinanden følgende Spindler, og Finspindingen, haves Garnet opviklet i «Cops» (paa Papirspoler), i hvilken Form det finder direkte Anvendelse i Væverier som Islætgarngarn og i Trikotageindustrien. En Del Cops ophaspes i Fed til forskelligt Brug. For at give Garnet et smukkere Udseende og gøre det glattere, bliver det ofte mere eller mindre appreteret, og en Del bliver yderligere tvunden.

Af de 959 Arbejdere vare 773 eller 81 pCt. Kvinder. De mandlige Arbejdere vare, bortset fra Formænd samt Maskinpersonale og Haandværkere, næsten udelukkende beskæftigede ved Bomuldens Rensning og Kartning. Børnene vare for største Delen Dreng.

Der benyttedes i Bomuldsspindlerierne (bortset fra Spindler til Forspinding) 140 Spindemaskiner med i alt 54886 Spindler eller gennemsnitlig 392 pr. Spindemaskine. Da der i alt var beskæftiget 278 Arbejdere ved Finspinding, bliver Antallet af Arbejdere pr. 1000 Spindler 5,1.

Produktionens samlede Salgsværdi var i 1904—05¹⁾ 4,9 Mill. Kr., hvoraf de 122000 Kr. faldt paa forskelligt Slags Affald; jfr. nedenstaaende Tal:

	Produktion 1904—05	
	Mængde	Salgsværdi
	Pund	Kr.
Bomuldsgarn	6,819000	4,824000
Affald	452000	122000
Tilsammen...	7,271000	4,946000 ²⁾

Bomuldsspindriet er en ganske ny Industri her i Landet, idet det første Spindleri anlagdes i Vejle i 1892. Tidligere maatte det i Væverierne og Trikotagefabrikkerne benyttede Raastof indføres som Garn, men navnlig siden 1898 er Indførselen af Bom-

¹⁾ Af Hensyn til den i 1905 herskende Arbejdsstandsning vedrøre de givne Oplysninger om Produktionen Tiden fra $\frac{1}{7}$ 1904 til $\frac{30}{16}$ 1905, for et Spindleri, der først kom i Drift sidst i 1904, dog kun fra $\frac{1}{1}$ 1905 til $\frac{30}{16}$ 1905.

²⁾ Desuden kan Værdien af det paa eget Værksted udførte Maskinreparationsarbejde ansættes til 10000 Kr.

uldsgarn aftaget, medens Indførselen af raa Bomuld er steget stærkt; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Indgaaet til Forbrug	
	Raabomuld Mill. Pd.	Bomuldsgarn Mill. Pd.
1892	0,29	7,67
1895	1,25	8,31
1898	3,57	8,49
1899	5,24	7,29
1903	6,97	4,38
1904	7,11	4,23
1905	6,20 ¹⁾	4,31
1906	10,74	4,72
1907	11,59	3,88

Indtil 1898 fandtes kun 2 Spindrier, drevne af Vejle Bomuldspindrier (anlagte henholdsvis 1892 og 1896, begge i Vejle); i 1898 anlagde det samme Selskab et Spindri i Odense, og i 1899 oprettedes et Spindri i Aalborg i Tilknytning til De forenede Tekstilfabrikkers Væveri. I 1904 oprettede et tredje Selskab et tredje Spindri i Vejle, og i 1907 anlagde Vejle Bomuldspindrier, der nu er forandret til De danske Bomuldspindrier, et Spindri i Valby. Dette er taget i Brug i 1908, hvorefter Spindriet i Odense er nedlagt.

Den indførte Raabomuld bliver omtrent udelukkende spundet til Garn i Bomuldspindrierne; i Væverierne og Trikotagefabrikkerne blev ikke engang brugt $\frac{1}{2}$ Mill. Pd.

4. Væverier.

Ved Industritællingen i 1906 taltes der af Væverier (Bomulds-, Linned- og Uldvæverier samt Tæppefabrikker og Gardinvæverier) i alt 1797 med 4719 egentlig industrielle Arbejdere.²⁾ Bortset fra en Mængde smaa Husflidsvirksomheder,³⁾ der økonomisk ere af ganske underordnet Betydning, blev Væveindustrien gennemgaaende drevet som Storindustri. Saaledes var af de 4719

¹⁾ Den ringe Indførsel i 1905 skyldes den i dette Aar herskende Arbejdsstandsning.

²⁾ Jfr. Note 2 Side 8.

³⁾ I 1661 Virksomheder arbejdedes der uden fremmed Hjælp.

Arbejdere de 4504 beskæftigede i de 55 mekanisk drevne Væverier. — Ser man bort fra de 333 Fanger, Lemmer o. l., der beskæftigedes ved Væveriarbejde i Fængsler, Fattiggaarde m. v., faar man følgende Fordeling mellem Mænd og Kvinder:

	Mænd	Kvinder	I alt	Af 100 Arbejdere vare Kvinder
Hovedstaden	456	1048	1504	70
Provinsbyerne	1119	1143	2262	51
Landdistrikterne	192	428	620	69
Hele Landet	1767	2619	4386	60

Tre Femtedele af Væveriernes Arbejdere vare Kvinder, i Hovedstaden udgjorde de kvindelige Arbejdere endogsaa syv Tiendedele, i Provinsbyerne derimod kun godt Halvdelen. Af de 4386 Arbejdere vare ca. 70 Drengene og ca. 50 Piger Halvdagsbørn; 96 Kvinder vare beskæftigede i eget Hjem, for Størstedelen ved Blegning og Syning, i mindre Grad ved Vævning.

Der hersker inden for Tekstilindustrien en stærkt gennemført Arbejdsdeling. Fabrikationen kan deles i følgende Hovedgrupper: 1) Kartning, Spinding m. v., 2) Spoling og Bobinering, 3) andet Arbejde før Vævningen, 4) Vævning, 5) forskellige Appreturarbejder, Færvning o. l., 6) Udbedring af den færdige Vare. Desuden var selvfølgelig en Del af Personalet beskæftiget som Maskinpersonale, Reparationshaandværkere (Maskinarbejdere, Smede, Snedkere m. v.), Lagerpersonale m. v. Til Belysning af Arbejdernes Fordeling mellem disse Grupper vare imidlertid de paa Produktionsskemaerne meddelte Oplysninger ikke fyldestgørende, og man har derfor udsøgt de Hovedskemaer, hvor Specifikationen var mest nøjagtig og udtømmende, og paa Grundlag heraf beregnet følgende Forholdstal for Bomuldsvæverier og blandede Væverier.¹⁾

¹⁾ De meddelte Forholdstal vedrøre i alt kun ca. 1300 af de 4035 Arbejdere, der i 1906 taltes i Bomuldsvæverier og blandede Væverier (bortset fra de i Fængsler, Fattiggaarde o. l. beskæftigede), altsaa ikke en Tredjedel af det hele Arbejdertal. Tallene ville dog sikkert ikke afvige meget fra det rigtige Forhold, og man har gennem den summariske Optælling af Arbejdernes forskellige Beskæftigelse, der er anført i Noterne til Tabel IX i Industritællingstabelværket haft Mulighed for i nogen Grad at kontrollere Beregningens Paalidelighed.

Fordeling af 100 Arbejdere	
Mestre og Formænd*).	4
Ved Kartning, Spinding m. v.	1
— Spoling og Bobinering	15
— andet Arbejde før Vævningen	8
— Vævning	52
— Farvning m. v.	8
— Udbedring af den færdige Vare	7
— andet Arbejde	5
Tilsammen...	100

*) Herunder er henført Stoleformænd (Forrettere).

Kun 4 Fabrikker spandt selv; heraf spandt de to Uld, de to Bomuld. Den raa Bomuld spindes saaledes næsten udelukkende i selvstændige Bomuldsspindier. Herfra kommer Garnet enten som «Streng» eller paa Papirspoler. Inden Garnet kan anvendes i Vævestolen, maa det, forsaavidt det ikke er spundet direkte paa Spoler, spoles i Væveriet. Dette besørges for Islættens Vedkommende af Spolere og for Kædegarnet (Rendegarnet) af Bobinere. Dernæst maa Kædetraadene afskæres i den Længde, som det paa-tænkte Stykke skal have. Dette Hverv paahviler Kædeskæreren, der vikler Kædegarnet i den fornødne Længde op om en Tromle (Skærerammen). For at give Kædegarnet den fornødne Glathed og Fasthed præpareres det med en tynd Limopløsning eller med Klister (Sletning). Lim anvendes navnlig ved Uldtraad; til Bomulds- eller Lærredsgarn benyttes derimod Klister, der bestaar af Kartoffel- eller Hvedemel, der undertiden kan være tilsat Sæbe, Voks eller Talg. Efter at Kædeskæreren har fuldført sit Arbejde, vikles Kædegarnet fast op om Kædebommen (af Bommere), hvorefter Vævningen kan tage sin Begyndelse. Paa større Fabrikker sker Skæringen af Kæden paa Maskiner (Warpingmaskiner), og Slætningen, som følger efter, ligeledes; Kædeskæreren hjælpes da ofte af særskilte Arbejdere (Andrejere), der have det Hverv at sammenknytte Traadene, saafremt de springe. Fra Slættemaskinen faas Kæden opviklet paa Kædebommen lige til at lægge i Væven. Ved de her nævnte Arbejder, der gaa forud for Vævningen, var en Fjerdedel af Væveindustriens hele Arbejdertal beskæftiget. Selve Vævningen sysselsatte over Halvdelen (52 pCt.), og ved Udbedring af den færdige Vare samt ved Farvning m. v. var ca. en Syvendedel beskæftiget. Den første Proces,

de glatte Bomuldstøjer gennemgaar efter Vævningen, er Afsvidningen, hvorved de Smaahaar, der stritte frem, brændes bort, i Almindelighed ved Hjælp af Gassvidemaskinen, hvor Tøjet hurtigt føres hen over en Gasflamme. Efter denne Behandling følger Børstning, Vaskning, Blegning eller Farvning, Afslyngning af Vandet, Appretering og Kalandring. Appreteringen, der bestaar i, at Tøjet paa Stivelsesmaskinen gennemtrænges af en Vælling af Stivelse med forskellige Tilsætninger, som af Maskinens Valser igen delvis fjernes ved Tryk, har til Formaal at faa Tøjet stift og blankt, naar det senere passerer Kalanderen, en Maskine med adskillige Valser, skiftevis af Papir og Støbejern, der presses haardt mod hinanden. Jærnvalserne ere ofte opvarmede ved Damp indvendig fra. I Stedet for Kalandring anvendes i mindre Virksomheder Mangling. I Stedet for den ovenfor angivne Farvning af Tøjet kan Farvningen være sket paa et tidligere Stadium, nemlig paa Garnet inden Vævningen. Farven kan ogsaa paastrykkes Varen ved Hjælp af graverede Kobbervalser (trykkede Varer).¹⁾ Det ovenfor nævnte gælder kun en Del Stoffer, nemlig de glatte. Andre Stoffer blive ofte behandlede noget forskelligt herfra; saaledes erstattes Svidningen f. Eks. ved ru Bommesi af en Runing med paafølgende Overskæring. Runingen bestaar i, at Tøjet kradses ved Hjælp af Karteboller (Frugter af Kartetidslen), paa Maskine eller for Haanden, hvorved Stoffet bliver mere laadent paa Overfladen og Haarene vendes samme Vej. Overskæringen, der sker paa en Overskæremaskine, har til Formaal at overskære Haarenderne til samme Længde.

Kvindernes Andel inden for de forskellige Arbejdsspecialiteter var højst forskellig. Medens som ovenfor nævnt tre Femtedele af Arbejderne som Helhed vare Kvinder, vare Mestrene og Formænd (herunder Forrettere) samt Maskinpersonale og Reparationshaandværkere alle Mænd. Ogsaa de Arbejdere, der vare beskæftigede ved Farvning m. v., vare hovedsagelig Mænd (87 pCt.). Derimod vare Kvinderne i Overvægt i følgende Grupper:

¹⁾ Det forholdsvis ringe Antal Arbejdere, der i Følge Oversigten Side 12 var beskæftiget ved Farvning m. v., staaer i Forbindelse med, at Væverierne i Hovedstaden til Dels lade Farvningen besørge i selvstændige Farverier. Ogsaa de to Trykkerier, der findes her i Landet, som fortrinsvis trykke Bomuldsvarer, ere henførte til Farverier.

Af 100 Arbejdere vare Kvinder	
Spolere og Bobinere	98
Ved andet Arbejde før Vævningen.....	50
Vævere	63
Ved Udbedring af den færdige Vare	95

Inden for Gruppen: Andet Arbejde før Vævningen var der atter i denne Henseende betydelige Afvigelser. Saaledes vare Slættene og Bommere udelukkende Mænd, og blandt Kædeskærerne var der noget flere Mænd end Kvinder; derimod vare de fem Sjattedele af Andrejerne Kvinder.

Af de her behandlede Væveriers 4386 Arbejdere vare kun 92 (80 Mænd og 12 Kvinder) betegnede som Lærlinge, og de vare næsten alle Vævere. Det er kun meget faa Beskæftigelser i Tekstilindustrien, til hvis Udøvelse der kræves en egentlig Læretid; kun de egentlige Farvere (og til Dels de mandlige Vævere) danne i saa Henseende en Undtagelse.

De indhentede Oplysninger om Produktion m. v., der af Hensyn til den i 1905 herskende Arbejdsstandsning delvis gælde Aaret 1904, vedrøre 48 mekanisk drevne Væverier med 4239 Arbejdere¹⁾ mod 55 Væverier med 4504 Arbejdere i 1906. For Landets Hoveddele vare Tallene følgende:

	12. Juni 1906		Oplysningerne om Produktion m. v. vedrøre	
	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere
Hovedstaden.....	13	1487	13	1375
Provinsbyerne	30	2472	24	2355
Landdistrikterne.....	12	545	11	509
Hele Landet...	55	4504	48	4239

De mekanisk drevne Væverier, for hvilke der i Sammenligning med Antallet i 1906 mangler Oplysning om Produktion m. v., vare enten Bomuldsvæverier eller blandede Væverier; for Specialfabrikkerne (Linned- og Uldvæverier samt Tæppefabrikker og Gardinvæverier) vare de modtagne Oplysninger fuldstændige.

De 4 Fabrikker, som selv spandt Garn (2 i Provinsbyerne og 2 i Landdistrikterne), benyttede i alt 18 Selfactorer med 6190

¹⁾ Heri ere indbefattede de i Horsens Tugthus for Crome & Goldschmidts Fabrikker arbejdende Fanger (i 1906: 224). — Yderligere er i de nedenfor meddelte Data medregnet Produktionen for et ved Haandkraft drevet Tæppevæveri i Hovedstaden.

Spindler, næsten udelukkende til Uld (jfr. nedenfor). Af Vævestole fandtes i samtlige Væverier 4322 foruden 10 Gardinvæve. Af de 4322 Vævestole vare 39 til Haandkraft, 3900 til mekanisk Kraft og 383 Jacquardvæve; jfr. nedenstaaende Oversigt, der yderligere indeholder Oplysning om Vævestolenes Fordeling, eftersom de vare til enkelt eller til dobbelt Bredder:

	Antal Vævestole		
	til enkelt Bredde	til dobbelt Bredde	Til- sammen
til Haandkraft	16	23	39
- mekanisk Kraft	3384	516	3900
Jacquardvæve	189	194	383
I alt	3589	733	4322

Kun en Sjettedel af samtlige Vævestole var til dobbelt Bredder, af Jacquardvævene dog over Halvdelen. Ikke alle de her nævnte Vævestole ere i Brug samtidig, idet der almindeligvis staaer et større eller mindre Antal Væve i Reserve, der kun benyttes i særlig travle Perioder.

For 1942 Arbejdere foreligger der Oplysning om, hvor mange Vævestole hver enkelt passede. Fordelingen var følgende:

1 Stol hver passede	396	Arbejdere
2 Stole — —	1302	—
3 — — —	150	—
4 — — —	84	—
8 — — —	2	—
9 — — —	2	—
12 — — —	4	—
14 — — —	2	—

Tilsammen . . . 1942 Arbejdere

Det hyppigste her i Landet er altsaa, at en Arbejder passer 2 Stole. Dette var Tilfældet med 1302 Arbejdere eller over to Tredjedele. 396 passede kun een Stol hver og 244 mere end 2 Stole. I Gennemsnit blev det nøjagtigt 2 Stole pr. Arbejder. Paa dette Standpunkt stod Væveindustrien i England i Slutningen af 1870erne, men siden er det her som Følge af den fremadskridende Teknik og stigende Dygtighed hos Arbejderne blevet ret almindeligt, at en Arbejder passer 6—8 Stole.

Forbruget af Raastoffer i de 48 mekanisk drevne Væverier fremgaar af omstaaende Oversigt:

	Mængde Pd.
Uld	746000
Bomuld	36000
	<u>Tilsammen...</u> 782000
Uldgarn	507000
Bomuldsgarn	8,214000
Hør- og Blaargarn	565000
Jutegarn	55000
Kokosgarn	15000
	<u>Tilsammen...</u> 9,356000

Der blev i de her behandlede Væverier kun spundet 782000 Pd. eller ikke mere end ca. 8 pCt. af det samlede Forbrug af Raa-varer. Den alt overvejende Del var Bomuldsgarn, 8,2 Mill. Pd., eller over fire Femtedele af det hele Forbrug. Af Hør- og Blaargarn brugtes kun 0,6 Mill. Pd. og af Uldgarn ca. 1,2 Mill. Pd. Forbruget af Jute- og Kokosgarn var ubetydeligt.

Værdien af den samlede Produktion var 15,4 Mill. Kr., hvortil yderligere kommer 100000 Kr. for udført Arbejde for fremmed Regning.¹⁾

De 15,4 Mill. Kr. fordelte sig saaledes efter Hovedgrupper:

	Salgsværdi Kr.
Bomuldsvarer	11,692000
Halv- og heluldne Varer	2,591000
Linnedvarer	918000
Plysvarer	204000
Jute- og Kokosvarer	34000
	<u>Tilsammen...</u> 15,439000

Nedenfor ere Bomuldsvarerne nærmere specificerede:

	Mængde Alen	Salgsværdi Kr.
Ublegede ²⁾	8,319000 ³⁾	2,073000
Blegede, ufarvede ⁴⁾	5,425000	1,250000

¹⁾ For Vævning, Valkning og Overskæring af Klæde 69000 Kr. og for Farvning og Blegning 31000 Kr.

²⁾ Tvistlærred, Twill, Stout, Ravndug, Moles.

³⁾ Foruden den angivne Mængde i Alen 36000 Stkr. Gulvklude- og Viskestykketøj.

⁴⁾ Tvistlærred, Stout, Dowlas, Medium, Shirting, Drejl, Satin, Dimity, Piket, Bommesi.

	Mængde Alen	Salgsværdi Kr.
Farvede:		
Kjoletøj og Forklædetøj.....	8,702000	2,628000
Kadettøj, Blusetøj, Regatta.....	2,513000	967000
Foerstoffor	1,332000	140000
Bolster, Nankin	2,409000	1,100000
Bomuldsflonel, Skjorteflonel.....	1,036000	255000
Andre specificerede Varer ¹⁾	567000	325000
Uspecificeret	2,748000	964000
Tilsammen... ..	19,307000	6,379000
Gardintøjer	2,975000	917000
Uspecificerede Bomuldsvarer		1,073000
I alt... ..		11,692000

Den samlede Mængde kan ansættes til 40 Mill. Alen til en Gennemsnitspris af 29 Øre pr. Alen.²⁾ For ublegede samt blegede, ufarvede Varer var Gennemsnitsprisen henholdsvis 25 og 23 Øre, for Gardintøjer 31 Øre og for farvede Bomuldsvarer 33 Øre pr. Alen.

Produktionen af hel- og halvuldne Varer udgjorde i alt 2,3 Mill. Alen samt 75000 Stkr. Tæpper, Sjaler m. v. til en samlet Salgsværdi af 2,6 Mill. Kr., jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Mængde Alen	Salgsværdi Kr.
Kjoletøj.....	1,243000	1,047000
Hvergarn	106000	59000
Kirsey, Vadmel, Buckskin....	213000	319000
Svanebay, Multum, Flonel....	113000	82000
Kamgarn, Cheviot	70000	154000
Møbelstof, Gardintøj	340000	287000
Andre specificerede Varer ³⁾ ..	79000	100000
Uspecificeret	153000	113000
Tilsammen... ..	2,317000	2,161000
Tæpper, Sjaler, Dækkener ⁴⁾ ..		416000
Uldgarn til Salg	9500 Pund	14000

¹⁾ Ravndug, Lommeterklædestof, Frotterstof, Bommesi, Satin, klare Stoffer, Buckskin, Buksetøj (heri noget halvuldent), Sengetæpper.

²⁾ I Uldspinderier og Klædefabrikker tilvirkedes yderligere 1,4 Mill. Alen Bomuldsvarer til en samlet Salgsværdi af 460,000 Kr. (jfr. Oversigten Side 28 nederst).

³⁾ Foerstof, Damask, Satin, Flagdug, Dækkentøj, Gulvtæppetøj.

⁴⁾ 72000 Stkr. Tæpper og Sjaler og 3000 Stkr. Dækkener.

Prisen, der gennemsnitlig udgjorde 93 Øre pr. Alen, varierede mellem 56 Øre for Hvergarn og 2,20 Kr. for Kamgarn og Cheviot; for Tæpper og Sjaler var den gennemsnitlige Salgsværdi 5,80 Kr. pr. Stk.

Af Linnedvarer tilvirkedes, foruden Duge og Servietter for 74000 Kr., 1,331000 Alen til en gennemsnitlig Salgsværdi af 63 Øre pr. Alen eller i alt 918000 Kr.

Til Belysning af de Forhold, hvorunder de smaa Husflidsvirksomheder, der endnu ere tilbage paa Landet, virke, har man indhentet Oplysning om Produktion m. v. for Væverier uden mekanisk Kraft i Præstø og Ringkøbing Amter og har modtaget de paa-gældende Skemaer i udfyldt Stand fra henholdsvis 47 og 198 Virksomheder. Sidestilles dette Antal med Antallet d. 12. Juni 1906, faas følgende Oversigt:

	12. Juni 1906		Oplysning om Produktion m. v. vedrører	
	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere
Præstø Amt	51	4	47	5
Ringkøbing Amt	205	8	198	8

Af de 256 Virksomheder arbejdede 247 (50 i Præstø og 197 i Ringkøbing Amt) uden fremmed Hjælp; 66 af Indehaverne vare Mænd og 181 Kvinder.¹⁾

¹⁾ For Landdistrikterne som Helhed var Antallet af Virksomheder uden Arbejdere under Erhvervsfortegnens Løbe Nr. 42 «Almindelige Væverier» 1602 (731 Mænd og 871 Kvinder). Nedenstaaende Oversigt angiver de tilsvarende Tal for de enkelte Landsdele med særskilt Oplysning om Antallet af 60-aarige Indehavere.

	Samtlige Indehavere			Heraf over 60 Aar		
	Mænd	Kvinder	Til-sammen	Mænd	Kvinder	Til-sammen
Øerne undtagen Fyn	173	55	228	75	17	92
Fyn	229	30	259	94	12	106
Sydøstlige Jylland (Vejle, Aarhus og Randers Amter)	212	75	287	89	26	115
Nordlige Jylland (Aalborg, Hjørring og Thisted Amter)	41	360	401	16	94	110
Sydvestlige Jylland (Viborg Ringkøbing og Ribe Amter)	76	351	427	32	111	143
Landdistrikterne i alt	731	871	1602	306	260	566

Paa Øerne og i det sydøstlige Jylland var det navnlig Mænd, der

Af de 245 smaa Væverier, der gav Oplysning om Produktionen, vævede de 228 alene for fremmed Regning, af leveret Garn, 2 vævede alene til Salg for egen Regning og 15 begge Dele. Den samlede Betaling for udført Vævearbejde for fremmed Regning var i Aaret 1905 22700 Kr., og herfor vævedes 137600 Alen; jfr. nedeustaaende Oversigt:

	Præstø Amt		Ringkøbing Amt	
	Alen	Væveløn Kr.	Alen	Væveløn Kr.
Klæde og andre uldne Stoffer.....	4810	1680	75900	11880
Bomuldstøj	90	25	2280	310
Lærred, Damask o. l.	26800	5560	27700	3240
Tilsammen...	31700	7265	105880	15430

I Ringkøbing Amt vævedes mest Klæde og andre uldne Stoffer. Medens der forarbejdedes uldne Varer i 186 Væverier, vævedes der kun i 124 linnede Varer. I Præstø Amt spillede derimod linnede Varer langt den største Rolle; 45 Væverier forarbejdede Lærred m. v., men kun 29 uldne Varer. Bomuldsvarer tilvirkedes saa at sige ikke. Vævelønnen er langt den højeste i Præstø Amt, for linnede Varer 21 Øre pr. Alen mod 12 Øre i Ringkøbing Amt og for uldne Varer endogsaa 35 Øre pr. Alen mod 16 Øre i Ringkøbing Amt. — For egen Regning vævedes i alt kun ca. 8000 Alen til en samlet Salgsværdi af 8200 Kr.

Undersøger man de 228 rene Kundevæverier, bliver den gennemsnitlige Indtægt ikke mere end 75 Kr. i Ringkøbing Amt og 150 Kr. i Præstø Amt. Fordeler man dem paa Indtægtsklasser, faas følgende Oversigt:

	Antal Virksomheder		
	Præstø Amt	Ringkøbing Amt	Til- sammen
Under 20 Kr.....	2	36	38
20—50 —	7	54	61
50—100 —	10	63	73
100—200 —	8	26	34
200—500 —	8	11	19
over 500 —	2	1	3
I alt...	37	191	228

gav sig af med Vævning, i det nordlige og sydvestlige Jylland derimod Kvinder. Som Helhed ere disse smaa Husfidsvirksomheder i stærk Tilbagegang. Siden 1897 er deres Antal formindsket med over 1000, og de paagældendes Aldersfordeling i 1906 viser, at Opløsningen i Fremtiden vil blive fortsat. Navnlig er dette Tilfældet med Mændene (30 pCt. af Kvinderne og 42 pCt. af Mændene vare over 60 Aar).

Af disse 228 Vævere havde 99 eller 43 pCt. under 50 Kr. aarlig Indtægt af deres Vævearbejde, og kun 22 eller en Tiendedel havde over 200 Kr.

Af Baandvæverier og Baandfletterier var der i 1905, (foruden 2 ganske smaa Baandfletterier) 2 i Drift (begge i Hovedstaden). Det samlede Antal Arbejdere i alle fire Virksomheder var 122 (29 Mænd og 93 Kvinder), hvoraf de 91 vare beskæftigede ved Vævning af Baand, Fletning af Lidser m. v. Af Arbejdsmaskiner fandtes 66 mekanisk drevne Baandvæve og 404 Flettemaskiner, hvoraf de 388 blev drevne ved mekanisk Kraft.

Produktionens Salgsværdi var i alt 528000 Kr.¹⁾, og der anvendtes 178000 Pd. Garn m. v. (76000 Pd. Bomuldsgarn, 61000 Pd. Uldgarn, 32000 Pd. Eisengarn, 4000 Pd. Hørgarn, 4000 Pd. Gummitraad, 1000 Pd. Kunstsilke).

5. Uldspinderier, Klædefabrikker og Farverier.

Ved Industritællingen i 1906 taltes i hele Landet 81 Uldspinderier med 487 Arbejdere²⁾, 46 Klædefabrikker med 2482 Arbejdere og 162 Farverier med 601 Arbejdere eller tilsammen 289 Virksomheder med 3570 Arbejdere. 176 Virksomheder med 3469 Arbejdere havde mekanisk Kraft, og af disse har man modtaget Oplysning om Produktion m. v. i 1905 (1904)³⁾ for 174 Virksomheder med 3478 Arbejdere. Medens de specificerede Oplysninger vedrørende Produktion m. v. ville blive meddelte for samtlige Virk-

¹⁾ Oplysningerne for det ene større Baandvæveri vedrøre kun $\frac{2}{3}$ Aar, da det først kom i Drift i 1905; senere er Virksomheden atter nedlagt, saaledes at der nu kun findes eet større Baandvæveri, der drives i Forbindelse med et Uldspinderi og med Landets eneste Knapfabrik. — Baandvæveriernes Produktion er ret mangeartet; som Eksempler kan nævnes: Lidser, Plysbaand, Besætningsbaand, Gummibaand, Snørebaand, Bændler, Vognsnore, Tømmebaand, Lampevæger m. v.

²⁾ Et Baandvæveri og en Knapfabrik i Hovedstaden paa tilsammen 75 Arbejdere, der dreves i Forbindelse med Uldspinderi, er i Industritællingstabelværkets Tabelafdeling sammen med det paagældende Uldspinderi opført som een Virksomhed, men er ikke medregnet her.

³⁾ Af Hensyn til den i 1905 herskende Arbejdsstandsning gælde Oplysningerne delvis Aaret 1904.

somheder under eet, har man paa flere Punkter gennemført en Sondring mellem Uldspindier, Klædefabrikker og Farverier, men denne falder ikke sammen med den i Industritællingstabelværket anvendte. Medens man ved den egentlige Industritælling var henvist til at bygge paa de paa Hovedskemaerne meddelte Oplysninger, der kun vedrørte Virksomhedens Art (Klædefabrikation, Uldspinding, Farvning), hvad enten det paagældende Arbejde udførtes for fremmed eller egen Regning, har man ved nærværende Undersøgelse til Klædefabrikker kun henført de Virksomheder, der hovedsagelig gav sig af med egentlig Klædefabrikation for egen Regning, og til Farverier kun de Virksomheder, for hvilke Farvning m. v. var eneste Beskæftigelse. Antallet af Uldspindier, der fortalesvis omfatter de gamle blandede Kundevirksomheder (Spinding, Vævning og Farvning for fremmed Regning), bliver saaledes større end efter den ved Industritællingen foretagne Opgørelse; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Virksomheder med mekanisk Kraft (Vind og Vand medregnet)			
	12. Juni 1906		efter nærværende Opgørelse	
	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere
Uldspindier	71	476	117	857
Klædefabrikker	46	2482	20	2202
Farverier	59	511	37	419
Tilsammen	176	3469	174	3478

I nedenstaaende Tabel ere de 3478 Arbejdere fordelte mellem voksne Mænd, voksne Kvinder og Halvdagsbørn samt grupperede efter Beskæftigelsens Art.

	Beskæftigede i Fabrikens Lokaler					Beskæftigede uden for Fabrikken*)	Tilsammen
	Spinding m. v.	Vævning	Vaskeri, Farveri, Appretering o. l.	Udbedring af den færdige Vare: Nobning m. v.	Andre Arbejder		
Voksne Mænd	535	548	649	27	218	14	1991
— Kvinder	328	378	257	235	106	22	1326
Halvdagsbørn	92	37	26	"	6	"	161
Tilsammen	955	963	932	262	330	36	3478

*) hovedsagelig ved Nobning, Syning m. v.

Henimod tre Femtedele (57 pCt.) vare voksne Mænd, 38 pCt. voksne Kvinder og 161 eller 5 pCt. Halvdagsbørn. Da Halvdagsbørnene for Størstedelen vare Drengene (ca. syv Tiendedele), bliver Forholdstallet for mandlige Arbejdere nøjagtigt tre Femtedele.

For de her behandlede Virksomheder som Helhed vare omtrent lige mange beskæftigede ved Spinding m. v., Vævning og Farvning m. v. — Under Spinding ere ogsaa henførte de Arbejdere, der vare beskæftigede ved de forberedende Arbejder (Rensning, Kartning, Forspinding m. v.). Ligeledes er antagelig ogsaa en stor Del af de Arbejdere, der vare beskæftigede ved de forberedende Arbejder før Vævningen (Spolere, Bobinere, Kædeskærere m. v.), medregnet herunder, men en mindre Del heraf kan dog ogsaa være henført til Vævning eller «andre Arbejder». Antallet af saadanne Arbejdere kan anslaaes til ca. 225, hovedsagelig Kvinder og væsentlig beskæftigede i Klædefabrikker.

Behandlingen af Uld før Spindingen er forskellig for Kartegarn og Kamgarn. Til Kamgarn anvendes den lange, glatte, kun svagt krusede Uld, der efter at være rensset og kæmmet bliver strakt, saaledes at de enkelte Haar lægge sig fuldstændig parallelt. Saadan kæmmet Uld fremstilles ikke her i Landet, og Kamgarnspinderierne maa derfor indføre Ulden i kæmmet Tilstand. Til Kartegarn benyttes den korte krusede Uld. Efter at være bleven vasket underkastes Ulden en Volfning, der gaar ud paa at løse Knuder, fjerne Støv m. v.; derefter indfedtes i Almindelighed Ulden med Olie eller hyppigere med Elain. Efter Indfedtningen følger Kartningen, hvorved Taverne ordnes nogenlunde parallelt, medens for lange Haar rives over. Herefter følger Trilningen paa Trilletej og dernæst Spindingen paa Selfactor. Foruden almindelig Uld anvendes navnlig til grove Stoffer de i uldne eller halvuldne Klude værende Uldhaar. Kludene sorteres skæres itu, findeles og opkradses paa særegne Maskiner for derefter at spindes, hyppigt efter at være blandede med almindelig Uld.

Forud for Vævningen maa saavel Islætten som navnlig Kædegarnet forberedes hertil. Dette foregaar paa lignende Maade som ovenfor fremstillet for Bomuldsgarnets Vedkommende, men det

Antal Arbejdere, der finder Beskæftigelse herved, er dog forholdsvis mindre end i Bomuldsvæverierne. Derimod kræver Uldvarer efter Vævningen en langt mere indgaaende Behandling end Bomuldsvæverierne.

Den første Behandling er Nobningen, hvorved Knuder og Traadender fjernes med Nobbejern. Det nobbede Tøj kommer derpaa i Vaskemaskinen og underkastes en grundig Renselsesproces ved Hjælp af en svag Sodaopløsning, idet roterende Valser stadig føre Stoffet gennem Vædsken, medens et Par Pressevalser presse Smudset af. Efter Skylning i Maskinen og endnu en Nobning farves i Regelen Tøjet, saafremt der ikke ved Vævningen er benyttet farvet Uldgarn. Farvningen efterfølges af Valkningen i Valkemaskinen, hvor Tøjet krympes mellem Valser, medens det samtidig befinder sig i Vand med Tilsætning af Sæbe, Valkejord, raadden Urin o. l., forskelligt efter Tøjets Kvalitet. Efter passende Behandling erstattes Vædsken med rent Skyllvand, hvorpaa Tøjet udtages og tørres. Valkningen tilsigter at faa Tøjet tættere og Uldtaverne i Luven fildede ind i hinanden. Den medfører, at Tøjet taber indtil 50 pCt. i Bredden og 30 pCt. i Længden. Herefter følger Runing og Overskæring som omtalt Side 13 for Bomuldstøj. Undertiden valkes det ved Overskæringen fremkomne Affald ind i mindre gode Stoffer for at frembringe en tilsyneladende større Tæthed. Efter Overskæringen følger en Børstning og Nobning, og muligt opstaaede Smaahuller stoppes. Tøjet bliver dernæst presset f. Eks. i Multepresser, hvorved Folder fjernes, og det faar Glans. For at undgaa, at Tøjet senere skal krympe i Regnvejrl bliver det dekateret, d. v. s.: viklet op om en gennemhullet Metalcylinder, til hvilken der ledes Damp. Kamgarnsstoffer ere ofte færdige fra Væven. Har Kæden været limet, følger en Vaskning og Tørring. Undertiden behandles de som omtalt ved glatte Bomuldstøjer.

Forholdet inden for Uldspinderier, Klædefabrikker og Farverier mellem de forskellige Grupper af Beskæftigelser er indbyrdes ret afvigende; jfr. Oversigten Side 24 øverst.

I Uldspinderierne var over Halvdelen af samtlige Arbejdere beskæftiget ved Spinding m. v., medens det i Klædefabrikkerne ikke engang var en Fjerdedel. Tilmed er Forholdstallet for Spin-

	Beskæftigede i Fabrikkens Lokaler					Beskæftigede uden for Fabrikken	Til sammen
	Spinding ¹⁾ m. v.	Vævning	Vaskeri, Farveri, Appretering o. l.	Udbedring af den færdige Vare: Nøbning m. v.	Andre Arbejder		
Absolute Tal:							
Uldspinderier...	430	132	179	31	73	12	857
Klædefabrikker...	525	831	389	214	220	23	2202
Farverier.....	"	"	364	17	37	1	419
Tilsammen...	955	963	932	262	330	36	3478
Forholdstal:	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.	
Uldspinderier...	51	16	21	3	8	1	100
Klædefabrikker...	23	37	21	9	9	1	100
Farverier.....	"	"	87	4	9	—	100
Tilsammen...	28	28	27	7	9	1	100

ding m. v. i Klædefabrikkerne for højt, da som ovenfor bemærket Spolere m. v. maa antages hovedsagelig at være medregnede herunder. I Klædefabrikkerne betyder Vævningen naturligvis forholdsvis langt mere; 37 pCt. af Arbejderne vare beskæftigede herved mod kun 16 pCt. i Uldspinderierne. I saavel Uldspinderierne som Klædefabrikkerne var over en Femtedel af Arbejderne beskæftiget ved Farvning, Vaskning, Appretering o. l., men medens disse i Klædefabrikkerne væsentlig behandlede de i selve Fabrikken tilvirkede Varer, var det for Uldspinderiernes Vedkommende navnlig Kunde-farvningen, der lagde Beslag paa en saa stor Arbejdsstyrke. I Farverierne vare otte Niendedele beskæftigede ved Farvning m. v.

Af samtlige i Fabrikkens Lokaler beskæftigede Arbejdere vare, bortset fra de 161 Halvdagsbørn, to Femtedele Kvinder; i Uldspinderierne vare kun 31 pCt. Kvinder mod 42 pCt. i Klædefabrikkerne og 45 pCt. i Farverierne. For de forskellige Grupper af Beskæftigelse var Talforholdet mellem Mænd og Kvinder saaledes:

	Af 100 voksne Arbejdere vare Kvinder			
	Uldspinderier	Klædefabrikker	Farverier	I alt
Spinding m. v.	39	36	—	38
Vævning	33	42	—	41
Vaskeri, Farveri, Appretering o. l. . .	10	25	40	28
Udbedring af den færdige Vare ...	65	92	100	89
Andre Arbejder	20	30	67	33
Tilsammen ...	31	42	45	40

¹⁾ Spolere, Bobinere m. v. ere i Klædefabrikker hovedsagelig henførte under Spinding m. v., delvis ogsaa under «andre Arbejder».

Det var særlig Udbedring af den færdige Vare (Nobning m. v.), der blev besørget af Kvinder. Medens her otte Niendedele af Arbejderne vare Kvinder, var det ved Vævning samt Spinding m. v. ca. to Femtedele og ved Farvning m. v. kun 28 pCt. Gennemgaaende beskæftigedes der forholdsvis flere Kvinder i Klædefabrikkerne end i Uldspinderierne; en enkelt Undtagelse danner Spinding m. v., men dette skyldes udelukkende, at Landets eneste større egentlige Uldspinderi (i Hovedstaden) hovedsagelig benyttede kvindelig Arbejdskraft. Ses der bort herfra, var ikke engang en Fjerdedel af dem, der i Uldspinderierne vare beskæftigede ved Spinding m. v., Kvinder. Forholdstallet for Kvinder bliver iøvrigt for højt i Gruppen Spinding m. v. som Følge af, at der her er henført adskillige Arbejdere, der vare beskæftigede ved de forberedende Arbejder før Vævningen, og disse (Spolere, Bobinere m. v.) vare hovedsagelig Kvinder. Af Lærlinge fandtes i 1906 37 i Uldspindier, 97 i Klædefabrikker og 15 i Farverier eller i alt 149, alle Mænd; heraf vare 57 Spindere, 70 Vævere og 22 Farvere.

I de 37 rene Farverier fandtes hverken Spindemaskiner eller Vævestole. Antallet af Spindemaskiner i Klædefabrikkerne og Uldspindierne var følgende:

	Klædefabrikker		Uldspindier		I alt	
	Antal Maskiner	Antal Spindler	Antal Maskiner	Antal Spindler	Antal Maskiner	Antal Spindler
til Haandkraft	"	"	39	2517	39	2517
- mekanisk Kraft	1	255	81	10661	82	10916
Selfactorer	119	38664	55	14377	174	53041
Tilsammen	120	38919	175	27555	295	66474

Det samlede Antal Spindler udgjorde 66500, hvoraf de 38900 anvendtes i Klædefabrikkerne. Sætter man Antallet af Spindler i Forhold til det Antal Arbejdere, der i Følge Oversigten Side 24 vare beskæftigede ved Spinding m. v., faas pr. 1000 Spindler i Klædefabrikkerne 13,5, i Uldspindierne 15,6 Arbejdere. Tallet for Uldspindier kan dog snarest sættes til 17 à 18, da det her i de mindre Virksomheder er ret almindeligt, at Indehaverne deltage i det fabrikmæssige Arbejde. Derimod er Tallet for Klædefabrikkerne noget for stort, da der under Spinding m. v. ogsaa er

henført en Del Arbejdere, der vare beskæftigede ved Spoling og andet Arbejde før Vævningen (jfr. Noten Side 24). 33 Uldspinderrier (12 i Provinsbyerne og 21 i Landdistrikterne) havde haand-drevne Spindemaskiner. Det gennemsnitlige Antal Spindler pr. Maskine var for disse kun 64 mod 133 for mekanisk drevne Spindemaskiner og 305 for Selfactorer (særskilt for Klædefabrikker endogsaa 325). Man gaar mere og mere over til Selfactorer, der som Følge af, at denne Maskine er simplere at passe, kunne bygges med langt flere Spindler end en almindelig Mulemaskine:

Medens samtlige Klædefabrikker havde Vævestole, var dette kun Tilfældet med 46 Uldspinderrier i Provinsbyerne og 27 i Landdistrikterne, eller i alt 73 af de 117 Uldspinderrier. Det samlede Antal Vævestole var 815 i Klædefabrikkerne og 237 i Uldspinderrierne; jfr. nedenstaaende Oversigt:

Antal Vævestole	I Klædefabrikker		I Uldspinderrier		I alt	
	til enkelt Bredde	til dobbelt Bredde	til enkelt Bredde	til dobbelt Bredde	til enkelt Bredde	til dobbelt Bredde
til Haandkraft	3	"	29	16	32	16
- mekanisk Kraft	211	599	114	76	325	675
Jacquardvæve	2	"	1	1	3	1
Tilsammen	216	599	144	93	360	692

Af Vævestolene i Uldspinderrierne var en Femtedel til Haandkraft, i Klædefabrikkerne fandtes kun 3 Haandvæve (Prøvevæve); i Uldspinderrierne var kun to Femtedele til dobbelt Bredde, i Klædefabrikkerne derimod omtrent tre Fjerdedele.

Medens Bomuldsvæverne i Almindelighed passe to Stole hver, er dette i de her behandlede Virksomheder ikke engang Tilfældet med en Sjettedel af Arbejderne, jfr. følgende Tal:

	Uldspinderrier	Klædefabrikker	Tilsammen
1 Stol hver passe . . .	100	574	674
2 Stole — — . . .	25	106	131
3 — — — . . .	1	"	1
Tilsammen	126	680	806

Forbruget af Raastoffer udgjorde i alt 4,9 Mill. Pd. Uld og Bomuld og 0,7 Mill. Pd. Garn; jfr. omstaaende Oversigt:

	Uldspinderier	Klædefabrikker	Tilsammen
	Pund	Pund	Pund
Karteuld og kæmmet Uld ..	597000	1,783000	2,380000
Kradsuld o. l.	168000	2,161000	2,329000
Bomuld	14000	216000	230000
Tilsammen ...	779000	4,160000	4,939000
Indkøbt Uldgarn	2000	360000	362000
— Bomuldsgarn	29000	352000	381000
Tilsammen ...	31000	712000	743000

Kun godt en Tiendedel af det samlede Forbrug var Bomuld eller Bomuldsgarn. Forbruget af Uld var omtrent ligelig fordelt mellem Karteuld (herunder kæmmet Uld) og Kradsuld o. l. I Klædefabrikkerne var 52 pCt. Kradsuld, og hvis man ser bort fra Forbruget paa den militære Klædefabrik, der udgjorde 342000 Pd. ren Karteuld, endogsaa tre Femtedele.

Den samlede Betaling for Forarbejdning af indleverede Stoffer (for fremmed Regning) var 2,26 Mill. Kr., og den samlede Salgsværdi for Varer, tilvirkede for egen Regning, 10 Mill. Kr. Særskilt for Uldspinderier, Klædefabrikker og Farverier vare Tallene følgende:

	Betaling for Forarbejdning af indleverede Stoffer	Salgsværdi for Varer, tilvirkede for egen Regning
	Kr.	Kr.
Uldspinderier	1,055000	1,268000
Klædefabrikker	251000	8,756000
Farverier	951000	"
Tilsammen ...	2,257000	10,024000

Desuden indførte 2 Virksomheder, der i Forbindelse med Væveri drev Farveri og Trykkeri, 1,071000 Pd. ufarvede Varer (hovedsagelig Bomuldsvarer) fra Udlandet, der derefter blev farvede eller trykkede. Det hele Kvantum udgjorde ca. 8 Mill. Alen til en Salgsværdi af 2,2 Mill. Kr.

De 2,26 Mill. Kr., der udgjorde den samlede Betaling for Forarbejdning af indleverede Stoffer, fordelte sig saaledes:

	Forarbejdet Mængde Pund	Betaling herfor Kr.	Den gennemsnit- lige Betaling øre pr. Pund
Uld, kartet	921000	187000	20
—, kartet og spundet....	1,103000	439000	40
Uldgarn, farvet	1,044000	325000	31
Bomulds-garn, farvet	598000	99000	17
Klude, opkradsede	436000	44000	10
	Alen		pr. Alen
Klæde m. v., vævet	222000	100000	45
—, valket	1,416000	129000	9
—, overskaaret ..	554000	67000	12
—, farvet	584000	192000	33
Opfarvning af brugte Ting		} 630000 ¹⁾	—
Kemisk Tøjrensning			—
Andet udført Arbejde			45000
Tilsammen... ..		2,257000	—

De 4,7 Mill. Pd. Uld blev spundet til 4,5 Mill. Pd. Garn. Heraf blev 588000 Pd. solgt til en samlet Salgsværdi af 920000 Kr., medens Resten — 3,937000 Pd. — blev forarbejdet til Varer.

	Mængde Alen	Salgsværdi Kr.
Uldne og halvuldne Varer		
Klæde, heluldent	1,748000	3,799000
—, halvuldent..... ¹⁾	220000	339000
Dameklæde, Kjøletøj	547000	687000
Hvergarn	683000	368000
Buckskin	590000	905000
Vadmel.....	28000	38000
Kirsey	14000	27000
Svanebay, Multum, Flonel	85000	67000
Palletot- og Kappestoffer, Eskimo.....	236000	441000
Kamgarn	372000	1,142000
Cheviot	306000	420000
Dækkentøj, Gardintøj.....	17000	63000
Uspecificeret.....	131000	259000
Tilsammen... ..	4,977000	8,555000
Tæpper, Sjaler, Dækkener	—	89000 ²⁾
Bomuldsvarer		
Buksetøj, halvuldent og Bomulds-	248000	102000
Twistlærred	1,166000	351000
Andre Bomuldsvarer.....	27000	7000
Tilsammen... ..	1,441000	460000

¹⁾ Heraf 168000 Kr. for Opfarvning af brugte Ting, 122000 Kr. for kemisk Tøjrensning; Resten, 340000 Kr., var ikke specificeret.

²⁾ Heraf Dækkener for ca. 3000 Kr., Resten Tæpper og Sjaler.

Den samlede Produktion af hel- og halvdne Varer var i alt ca. 5 Mill. Alen samt ca. 21000 Stkr. Tæpper, Sjaler m. v. til en samlet Salgsværdi af 8,6 Mill. Kr.¹⁾ Yderligere tilvirkedes i de her behandlede Virksomheder 1,4 Mill. Alen Bomuldsvarer til en samlet Salgsværdi af 460000 Kr. I foranstaaende Oversigt Side 28 nederst er Produktionen nærmere specificeret.

Den gennemsnitlige Pris pr. Alen var 172 Øre for hel- og halvdne Varer og 32 Øre for Bomuldsvarer. Højest var den gennemsnitlige Pris pr. Alen for Kamgarn (307 Øre) og for helulent Klæde (217 Øre), lavest for Hvergarn (54 Øre).

De i de tre foranstaaende Afsnit for Aaret 1905 meddelte Oplysninger om Spindrier, Væverier og Farverier vedrøre i alt ca. 8800 Arbejdere mod ca. 9380 Arbejdere den 12. Juni 1906, saaledes at der i Sammenligning med Antallet i 1906, bortset fra de Virksomheder, der arbejde uden Medhjælpere, kun mangler Oplysning for ca. 6 pCt. af de nævnte Industrigrenes samlede Antal Arbejdere. For 1897 foreligge summariske Oplysninger om anvendte Arbejdsmaskiner og Produktionens Størrelse for ca. 7140 Arbejdere af 8060, og der mangler saaledes i dette Aar Oplysning for 11 pCt. af det beskæftigede Antal Arbejdere.

Sidestiller man de for de to Tidspunkter foreliggende Opgørelser over anvendte Spindemaskiner, faas følgende Oversigt:

	1905		1897	
	Antal Maskiner	Antal Spindler	Antal Maskiner	Antal Spindler
til Haandkraft.....	39	2517	33	1924
- mekanisk Kraft.....	82	10916	120	18814
Selfactorer	192	59231	91	24496
Spindemaskiner i Bomuldspindrier ²⁾	140	54886	—	—
Tilsammen ...	414	125033	211	43310

¹⁾ I de foran Side 10—20 behandlede Væverier tilvirkedes af hel- og halvdne Varer i alt 2,3 Mill. Alen til en samlet Salgsværdi af 2,6 Mill. Kr. (jfr. Oversigten Side 17).

²⁾ Der foreligger ikke for 1905 Oplysning om, hvorledes de i Bomuldspindrier anvendte Spindemaskiner vare fordelte mellem Selfactorer og andre Finspindemaskiner til mekanisk Kraft.

Der var her i Landet i 1905 ca. 125000 mekanisk drevne Spindler i Brug mod ca. 43000 i 1897, og der er altsaa i den mellemliggende Periode sket en Tredobling. Antallet af Maskiner er samtidig kun fordoblet, og det gennemsnitlige Antal Spindler pr. Spindemaskine er saaledes forøget fra 205 i 1897 til 302 i 1905. Ogsaa Antallet af haanddrevne Spindemaskiner er efter de meddelte Tal steget lidt, men dette staar sikkert udelukkende i Forbindelse med, at Opgørelsen i 1897 var mindre fuldstændig.

Antallet af Vævestole var efter de to Opgørelser saaledes:

	1905	1897
til Haandkraft.....	87	136
- mekanisk Kraft.....	5363	4271

De meddelte Tal vise tydeligt Forskydningen fra haanddrevne til mekanisk drevne Vævestole, men denne har i Virkeligheden sikkert været betydelig større. Den mindre Fuldstændighed, der præger Opgørelsen i 1897, vedrører nemlig hovedsagelig de mindre Virksomheder, der naturligvis fortrinsvis anvende haanddrevne Vævestole.

Den samlede Salgsværdi for Varer, tilvirkede for egen Regning (bortset fra Garn), udgjorde i 1905 27,6 Mill. Kr., i 1897 blev det opgjort til 19,2 Mill. Kr.¹⁾

6. Trikotagefabrikker.

Ved Trikotagetilvirkning var den 12. Juni 1906 i alt (bortset fra hjemmearbejdende Værksteder) beskæftiget 611 Virksomheder med 4074 egentlig industrielle Arbejdere. Oplysning om Produktion m. v. i Aaret 1905 foreligger derimod kun for 319 Virksomheder med 3819 Arbejdere. For Landets Hoveddele vare Tallene saaledes:

¹⁾ Betalingen for Arbejde, udført for fremmed Regning (Forarbejdning af indleverede Stoffer), der i 1905 udgjorde i alt 2,4 Mill. Kr., lader sig ikke sammenligne med det tilsvarende Tal for 1897 (1,5 Mill. Kr.), da det som nævnt navnlig er de mindre Virksomheder, der fortrinsvis ere beskæftigede ved Kundearbejde, for hvilke Opgørelsen i 1897 er mere ufuldstændig end nærværende Opgørelse.

	12. Juni 1906		Oplysning om Produktion m. v. vedrører	
	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere
Hovedstaden	65	1846	42	1742
Provinsbyerne	138	1519	72	1428
Landdistrikterne	408	709	205	639
Hele Landet	611	4074	319	3809

I Tallene for d. 12. Juni 1906 er imidlertid indbefattet 50 Fan-ger, Lemmer m. v., der vare beskæftigede ved Strikning; ser man bort fra disse, mangler der i Sammenligning med Tallene for 1906 Oplysning om Produktion m. v. for 290 Virksomheder med godt 200 Arbejdere, hvilket ikke udgør mere end 5 pCt. af Arbejder-tallet i 1906.

Nedenstaaende Tabel indeholder for Landets Hoveddele Oplys-ning om de 3809 Arbejders Fordeling efter Køn og Beskæftigel-

		Beskæftigede i Fabrikens Lokaler ved					Direkte beskæf- tigede Hjemme- arbejdere ved				I alt
		Uldspinding	Rundvæve	Strikke- maskiner	Syning og Maskning	Tilsammen	Rundvæve	Strikke- maskiner	Syning og Maskning	Tilsammen	
Hoved- staden	Mænd	"	10	6	"	16	"	4	"	4	20
	Kvinder	"	22	417	322	761	"	77	884	961	1722
	Tilsammen	"	32	423	322	777	"	81	884	965	1742
Provins- byerne	Mænd	6	19	41	11	77	"	1	"	1	78
	Kvinder	17	29	197	149	392	"	175	783	958	1350
	Tilsammen	23	48	238	160	469	"	176	783	959	1428
Land- distrikterne	Mænd	29	78	3	8	118	10	95	"	105	223
	Kvinder	3	16	36	123	178	5	107	126	238	416
	Tilsammen	32	94	39	131	296	15	202	126	343	639
Hele Landet	Mænd	35	107	50	19	211	10	100	"	110	321
	Kvinder	20	67	650	594	1331	5	359	1793	2157	3488
	Tilsammen	55	174	700	613	1542	15	459	1793	2267	3809 ¹⁾

¹⁾ Foruden de her opførte vare ca. 90 Personer i Landdistrikterne beskæftigede ved Hækling i Hjemmet. Disse ere heller ikke medregnede i den ved Industritællingen i 1906 foretagne Opgørelse.

sens Art, særskilt for dem, der vare beskæftigede i Fabrikkens Lokaler, og direkte beskæftigede Hjemmearbejdere.¹⁾

Af Trikotageindustriens Arbejdere vare 1742 eller 46 pCt. knyttede til Hovedstadens Fabrikker; i Provinsbyerne arbejdede 1428, men paa Landet kun 639, og heraf fandtes tilmed de 532 alene i Ringkøbing Amt.²⁾

I Hovedstaden var der slet ingen Arbejdere beskæftigede ved Uldspinding og i Provinsbyerne og Landdistrikterne tilsammen kun 55; disse arbejdede alle paa Fabrikken. Ogsaa de 189 Rundvævere arbejdede næsten udelukkende paa Fabrikken; kun paa Landet (i Hammerum Herred) vare nogle faa beskæftigede hermed i Hjemmet. Derimod arbejdede to Femtedele af de 1159 Strikkere i Hjemmet, og af de 2400, der syede eller maskede, vare endogsaa tre Fjerdedele beskæftigede i eget Hjem. Som Helhed vare efter foranstaaende Tabel tre Femtedele af Trikotageindustriens Arbejdere Hjemmearbejdere. Hertil kommer imidlertid yderligere det Antal Personer, der arbejdede for de i Tabellen som direkte beskæftigede opførte Hjemmearbejdere. Herover haves ingen nøjagtig Opgørelse, men efter de foreliggende Oplysninger kan Antallet af saadanne Hjemmearbejders Hjælpere, der enten kunne arbejde paa Værksted eller i eget Hjem, foruden nogle faa Rundvævere i Hammerum Herred, anslaaes til mindst 100 Strikkere og mindst 1000 Syersker og Maskere.³⁾ De 459 Strikkere, der arbejde

¹⁾ En Del af de direkte beskæftigede Hjemmearbejdere, der i Tabellen ere opførte under Hovedstaden og Provinsbyerne som Følge af, at Hovedvirksomheden er beliggende her, har deres Bopæl paa Landet (navnlig i Hammerum Herred). Disses Antal kan anslaaes til 60 à 70, hovedsagelig Strikkere, men medtages de af disse Strikkere beskæftigede Maskere (Hjemmearbejders Hjælpere), bliver det antagelig henimod 200.

²⁾ 217 direkte beskæftigede Arbejdere vare knyttede til Fabrikkerne i Herning og 212 til Fabrikkerne i Gjellerup Sogn (Hammerum).

³⁾ Den 12. Juni 1906 er Antallet af hjemmearbejdende Værksteder i Trikotageindustrien opgjort til 42 med 120 Arbejdere, hvoraf ca. Halvdelen var Strikkere, Resten Syere og Maskere, ca. Tredjedelen var beskæftiget i eget Hjem. Herunder er imidlertid hovedsagelig kun indbefattet de virkelige hjemmearbejdende Værksteder med mere varig Arbejdskraft; den mere løse Hjælp, der vejer langt stærkere til, unddrager sig naturligvis enhver Iagttagelse ved en Industrietælling, i Særdeleshed naar denne afholdes om Sommeren, der navnlig for Landets Vedkommende er at betragte som Trikotageindustriens døde Tid.

direkte for Hovedvirksomheden, tilbagelevere i Almindelighed de strikkede Varer i færdig Stand og maa saaledes selv sørge for Maskningen. Undertiden kan naturligvis den paagældende Strikker selv maske Varerne færdige, men hyppigst vil dog dette Arbejde blive besørget af andre, enten Familiemedlemmer eller fremmede. I Almindelighed vil der kræves et Par Maskere for hver Strikker, men da navnlig Hjemmemaskningen udføres i Ny og Næ, især af gifte Koner, eftersom det huslige Arbejde levner dem Tid, maa man snarest regne med 3 à 4 Maskere pr. effektiv Strikker. Heroverfor maa dog erindres, at ogsaa de hjemmearbejdende Strikkere, om end i mindre Grad end Maskerne, langt fra ere beskæftigede til Stadighed. Regner man som ovenfor nævnt med ca. 1100 Hjemmearbejders Hjelperc, kan det samlede Antal Arbejdere i Trikotageindustrien i 1906 anslaaes til ca. 5300, hvoraf ca. 50 vare beskæftigede ved Uldspinding, ca. 100 ved Spoling og Tvinding, ca. 200 ved Rundvævning, ca. 1400 ved Strikning og ca. 3550 ved Hækling, Syning og Maskning.¹⁾

I Hovedstaden drives Trikotageindustrien forholdsvis mest fabrikmæssigt, i mindre Grad som Hjemmeindustri; jfr. nedenstaaende Tal, der ere beregnede paa Grundlag af Tabellen Side 31:

Beskæftigede ved	Af 100 Arbejdere vare Hjemmearbejdere		
	Hovedstaden	Provinsbyerne	Landdistrikterne
Rundvævning	"	"	14
Strikning	16	43	84
Syning, Maskning m. v.	73	83	49
Tilsammen	55	67	54

Naar Tallet for hjemmearbejdende Syersker og Maskere i Landdistrikterne er saa lavt, staar dette i Forbindelse med, at der her findes forholdsvis mange hjemmearbejdende Strikkere; det er saaledes navnlig paa Landet, at der findes en Mængde Maskere, der ikke staa i direkte Forbindelse med Hovedvirksomheden, og disse ere som nævnt ikke medregnede i Tabellen Side 31. Tages Hensyn hertil, vil det vise sig, at Trikotageindustrien paa Landet er endnu mere udpræget Hjemmeindustri end i Provinsbyerne. Dette For-

¹⁾ De i Note 1 Side 31 nævnte 90 Personer medregnede.

hold er ikke i Overensstemmelse med, hvad man paa Forhaand kunde vente, da den spredte Befolkning paa Landet i høj Grad besværligger Uddelingen af Raastof og Tilbageleveringen af de færdige Varer. Forholdet har imidlertid sin historiske Grund. Den gamle midtjydske Uldindustri, der tidligere dreves som Husflid, og som nu omtrent er forsvunden uden for Hammerum Herred, er her, da Afsætningen gennem Hosekræmmerne ikke længere viste sig formaalstjenlig, bleven omformet til Hjemmeindustri. Ved Siden heraf er dog ogsaa den fabrikmæssige Tilvirkning i stærk Udvikling, og skønt Hjemmeindustrien ikke i den senere Tid synes at være i kendelig Tilbagegang, vil den sikkert efterhaanden blive afløst af egentlig Fabrikdrift.

I Trikotageindustrien anvendes der særlig kvindelig Arbejds-kraft. Ikke engang en Tiendedel var Mænd; jfr. nedenstaaende Tal:

Beskæftigede ved	Samlet Antal Arbejdere	Heraf Kvinder	
		Antal	pCt.
Uldspinding	55	20	36
Rundvævning	189	72	38
Strikning	1159	1009	87
Syning og Maskning.....	2406	2287	99
Tilsammen...	3809	3488	92

De, der vare beskæftigede ved Syning og Maskning, vare saa at sige udelukkende Kvinder, og af Strikkerne var kun en Ottendedel Mænd. Derimod var det fortrinsvis mandlige Arbejdere, der vare beskæftigede ved Rundvævning og Uldspinding. Det er navnlig i Hovedstaden, at der næsten udelukkende bruges kvindelig Arbejds-kraft, paa Landet var der forholdsvis mange mandlige Arbejdere (over en Tredjedel), og det baade paa Fabrikken og i Hjemmet.

Om Antallet af de i Trikotageindustrien benyttede Arbejds-maskiner indeholdes der Oplysning i omstaaende Tabel (Side 35).

Tabellen indeholder ingen Angivelse af Antallet af Spole-maskiner og Symaskiner i Arbejdernes eget Hjem, da de paa-gældende Oplysninger vare meget ufuldstændige. Ogsaa Tallene for Rundvæve og Strikkemaskiner i Arbejdernes eget Hjem ere sikkert for smaa, idet de paa-gældende Arbejdere ofte kunne have

	Opstillede i Fabrikkens Lokaler								I Arbejdernes eget Hjem	
	Drevne ved mekanisk Kraft				Drevne ved Haandkraft					
	Rundvæve	Strikke-maskiner	Spole-maskiner	Symaskiner	Rundvæve	Strikke-maskiner	Spole-maskiner	Symaskiner	Rundvæve	Strikke-maskiner
Hovedstaden.....	183	161	57	231	1	546	20	48	"	123
Provinsbyerne	105	71	14	191	"	346	12	22	"	176
Landdistrikterne	80	19	6	74	52	351	43	70	20	216
Hele Landet...	368	251	77	496	53	1243	75	140	20	515

flere Maskiner, uden at dette er kommet til Fabrikanternes Kundskab. Ganske vist ville Hjemmearbejderne i Almindelighed blive forsynede med Maskine af Fabrikanten, enten til Laans eller paa Afbetaling, men undertiden kunne dog Arbejderne ogsaa komme i Besiddelse af Maskine paa anden Maade, hvorom Fabrikanten ikke kan have nogen Viden. Det samlede Antal Rundvæve var 441, og af Strikkemaskiner fandtes der over 2000. Navnlig Rundvævene vare mekanisk drevne, dog blev af de 132 Rundvæve, der paa Landet vare opstillede i Fabrikernes Lokaler, de 52 drevne ved Haandkraft. Af Strikkemaskinerne i Fabrikens Lokaler var derimod kun en Sjettedel mekanisk drevne, i Hovedstaden dog over en Femtedel.¹⁾ I Forhold til Arbejdertallet var Antallet af Rundvæve særlig stort i Hovedstaden (6 Rundvæve pr. Arbejder), i Provinsbyerne og paa Landet var Antallet af Rundvæve pr. Arbejder derimod kun henholdsvis godt 2 og godt 1. Dette Forhold er et Udtryk for, at Hovedstadens Trikotageindustri er det øvrige Lands overlegen i Teknik. For Strikkemaskinernes Vedkommende vanskeliggøres en tilsvarende Sammenligning derved, at disse Maskiner

¹⁾ Af Strikkemaskiner findes to Hovedtyper: Strømpemaskiner og Maskiner til Tilvirkning af andre Varer. En særlig Art Strømpemaskine er de automatiske Standardmaskiner, hvis Produktionsevne kan ansættes til 5 Dusin Strømper daglig; af disse findes adskillige, navnlig i Hovedstaden. Fordelingen mellem disse forskellige Arter af Strikkemaskiner kendes ikke.

ikke ere i stadig Drift. I mange smaa Husflidsvirksomheder paa Landet med 1 à 2 Strikkemaskiner benyttes disse kun til Stadighed om Vinteren, og ogsaa Fabrikkerne have i Almindelighed adskillige Strikkemaskiner til Haandkraft staaende i Reserve til Anvendelse i den travle Tid, enten paa selve Fabrikken eller i Arbejdernes Hjem. Af Spolemaskiner var der i Fabrikkens Lokaler opstillet 152 og af Symaskiner 636, hvoraf de 496 vare mekanisk drevne. Blandt Symaskinerne findes en Mængde Specialmaskiner til forskelligt Brug (Knaphulsmaskine, Knappepaasyningsmaskine, Brodérmaskine, Kettlemaskine, Sammenkastningsmaskine m. v.). Desuden havde 2 Fabrikker i Provinsbyerne 5 Spindemaskiner med 1476 Tene og 2 Fabrikker paa Landet 11 Spindemaskiner med 4244 Tene.

Mængden af det benyttede Raastof fremgaar af følgende Oversigt:

	Anvendte Raastoffer i Aaret 1905					
	Dansk Uld 1000 Pd.	Fremmed Uld 1000 Pd.	Bomuld 1000 Pd.	Uldgarn 1000 Pd.	Halvuldent Garn 1000 Pd.	Bomulds- og Hørgarn 1000 Pd.
Hovedstaden	"	"	"	737	144	76
Provinsbyerne	75	65	58	307	34	247
Landdistrikterne	100	133	115	129	23	414
Hele Landet ...	175	198	173	1173	201	737

De 373000 Pd. Uld og 173000 Pd. Bomuld blev paa Fabrikkerne spundet til 546000 Pd. Garn; heraf afhændedes 28000 Pd. til en Salgsværdi af 35000 Kr., medens Resten forarbejdedes til Varer. Det samlede Forbrug af Garn blev saaledes 2,629000 Pd.

Man vil se, at Fabrikkerne i Hovedstaden navnlig anvendte Uldgarn, medens Fabrikkerne paa Landet, der fortrinsvis fremstillede grove billige Varer, forbrugte en stor Mængde Bomulds-garn. Hørgarn anvendtes kun af en enkelt Fabrik i Silkeborg, der udelukkende fremstillede en særlig Slags Hørtrikotvarer, væsentlig til Eksport.

I omstaaende Tabel meddeles særskilt for Landets Hoveddele en Oversigt over Trikotageindustriens samlede Produktion i 1905 saavel i Mængde som i Salgsværdi. Produktionen er delt i

Strømper og «andre Varer», og herindenfor er der atter gennemført en Specifikation efter Arten af det anvendte Raastof.¹⁾

	Mængde i Pund				Salgsværdi i Kroner				
	Hovedstaden	Provinsbyerne	Landdistrikterne	Hele Landet	Hovedstaden	Provinsbyerne	Landdistrikterne	Hele Landet	
Strømper	af rent Uldgarn	352000	54500	43000	449500	1,249000	188000	133500	1,570500
	- halvulent Garn	25600	3600	1200	30400	58400	9200	3000	70600
	- Bomuldsgarn	3800	1600	3200	8600	8700	2900	6400	18000
	Tilsammen	381400	59700	47400	488500	1,316100	200100	142900	1,659100
Andre Varer	af rent Uldgarn	381000	140000	152000	673000	1,515000	506000	463000	2,484000
	- halvulent Garn	113000	31000	200000	344000	346000	61300	298000	705300
	- Bomulds- og Hørgarn	72000	151000	446000	669000	156000	521000	527000	1,204000
	Tilsammen	566000	322000	798000	1,686000	2,017000	1,088300	1,288000	4,393300
Uspecificerede Varer	"	370000 ²⁾	"	370000 ²⁾	"	831000	"	831000	
I alt	947400	751700	845400	2,544500	3,333100	2,119400	1,430900	6,883400 ³⁾	

Forudsætter man, at de 370000 Pd. uspecificerede Varer i Provinsbyerne fordele sig mellem Strømper og «andre Varer» paa samme Maade som den Del af Provinsfabrikkernes Produktion, hvis Art foreligger oplyst, vilde ca. 520000 Pd. eller 24 pCt. af den hele Produktion være Strømper. Det er navnlig Hovedstadens Fabrikker, der tilvirke Strømper; her udgjorde disse to Femtedele af den hele Produktionsmængde mod en Sjettedel i Provinsbyerne og kun 4 pCt. i Landdistrikterne. Over syv Tiendedele af hele

¹⁾ For 50 Maskinstrikkerier paa Landet uden Arbejdere var saa vel det anvendte Kvantum Garn som den tilvirkede Mængde uoplyst. De i Teksten herom meddelte Oplysninger vedrøre saaledes kun 269 Virksomheder med 3819 Arbejdere.

²⁾ Heraf antages ca. 240000 Pd. at have været uldne Varer og 130000 Pd. Bomuldsvarer.

³⁾ Yderligere har en Del mindre Strikkerier forfædret Strømper til en samlet Værdi af ca. 14000 Kr.; nogle opgive at have tilvirket Varer af indleveret Garn uden at meddele nærmere Oplysning herom; det er dog sikkert kun af ringe Betydning.

Landets Strømpetilvirkning fandt Sted i Hovedstaden. Strømper fabrikeres næsten udelukkende af ren Uld.¹⁾ Derimod anvendes til Fabrikationen af «andre Varer» (Trøjer, Benklæder, Klokker, Veste m. v.) omtrent lige saa megen Bomuld som Uld. Navnlig paa Landet og tildels ogsaa i Provinsbyerne tilvirkes en Mængde grove Bomuldsvarer, medens Hovedstadens Fabrikker fortrinsvis fremstille uldne Varer. Desuden vare de her tilvirkede Varer, selv af samme Raastof, de fineste og mest værdifulde; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Den gennemsnitlige Salgsværdi pr. Pund		
	Hovedstaden	Provinsbyerne	Landdistrikterne
	Kr.	Kr.	Kr.
Strømper af rent Uldgarn.....	3,55	3,45	3,10
Andre Varer {	af rent Uldgarn.....	3,98	3,05
	- halvulent Garn....	3,07	1,49
	- Bomulds-garn.....	2,17	1,18

Deler man de 269 Virksomheder, for hvilke der foreligger Oplysning om Produktionen, i Klasser efter Produktionens Størrelse (Salgsværdi), faas følgende Oversigt:

	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Produktionens Salgsværdi
			Kr.
Over 100000 Kr.....	15	2250	4,814000
10000—100000 Kr.....	36	1325	1,817000
under { med Arbejdere....	102	244	212000
10000 Kr. { uden —.....	116	"	54000
Tilsammen ...	269	3819	6,897000

De 15 store Fabrikker med hver over 100000 Kr. Salgsværdi beskæftigede 59 pCt. af Arbejderne, men tilvirkede 70 pCt. af Trikotageproduktionens samlede Salgsværdi. Den gennemsnitlige Salgsværdi pr. Arbejder var her 2140 Kr. mod 1371 Kr. i de mindre Fabrikker, hvor Produktionens Værdi laa mellem 10000 og 100000 Kr. For de ganske smaa Virksomheder var, saafremt

¹⁾ Landets Forbrug af Bomuldsstrømper indføres navnlig fra Tyskland; denne Vare er særlig udsat for Modesvingninger, og det vilde være i høj Grad vanskeligt for de hjemlige Fabrikker, der ingen Indflydelse have herpaa, at indrette sig efter den vekslende Mode. Der indføres ogsaa en Mængde finere Uldstrømper, mest engelsk Fabrikat.

man medregner Indehaveren, der her i Almindelighed arbejder med, den gennemsnitlige Salgsværdi langt lavere.

I 1897 er Produktionens Salgsværdi for 10 Virksomheder med 1044 Arbejdere opgjort til 1,657000 Kr.; for de øvrige 579 Virksomheder med 2360 Arbejdere forelaa ingen Oplysninger.

7. Rebslagerier.

Medens der den 12. Juni 1906 i alt taltes 211 Rebslagerier med 663 Arbejdere, modtog man for Aaret 1905 Oplysning om Produktion m. v. for 204 Rebslagerier med 720 Arbejdere; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	12. Juni 1906 ¹⁾		Oplysningerne om Produktion m. v. for Aaret 1905 vedrøre	
	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere
Hovedstaden	11	201	11	199
Provinsbyerne	111	366	108	387
Landdistrikterne	89	96	85	134
Hele Landet	211	663	204	720

Uoverensstemmelsen mellem de to Opgørelser med Hensyn til Antallet af Arbejdere skyldes, at Opgørelsen for 1905 omfatter et ikke ringe Antal Drengene, beskæftigede ved Hjuldrejning m. v., hvilke for en stor Del ikke ere medregnede i Tallene for 1906. Af større Rebslagerier mangler der i Sammenligning med 1906 kun Oplysning om den af Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger drevne Virksomhed med 27 Arbejdere, der først kom i Gang i 1906, samt en Virksomhed paa 20 Arbejdere, der væsentlig fremstillede Bomuldsdrivremme m. v.

Af de 720 Arbejdere vare 438 voksne Mænd, 150 voksne Kvinder og 132 Børn; jfr nedenstaaende Tal:

	Voksne Mænd	Voksne Kvinder	Børn	Til- sammen
Hovedstaden	69	100	30	199
Provinsbyerne	277	39	71	387
Landdistrikterne	92	11	31	134
Hele Landet	438	150	132	720

¹⁾ Bortset fra de i Fængsler, Fattiggaarde o. l. beskæftigede Fanger, Lemmer m. v.

I samtlige 204 Rebslagerier forbrugtes i 1905 5,2 Mill. Pd. Hamp, der efter Art fordelte sig saaledes:

	Pd.
Europæisk Hamp.....	4,058700
Manillahamp.....	405000
Indisk Hamp, Sunhamp.....	708900
Aloehamp.....	7500
Tilsammen ...	5,180100

Henimod fire Femtedele af det hele Hampforbrug var europæisk Hamp. Yderligere forbrugtes 731000 Pd. Jute, 96000 Pd. Kokostrevler og Kokosgarn, 328000 Pd. Jern- og Staaltraad, 11000 Pd. Bomulds-garn og 7000 Pd. Hør.

Værdien af den samlede Produktion var i 1905 2,8 Mill. Kr.; jfr. nedenstaaende Specifikation:

	Mængde Pd.	Salgsværdi Kr.
Reb og Tovværk.....	4,426000	1,807000
Bindegarn.....	845000	625000
Jutegarn.....	468000	115000
Staaltraadstove.....	354000	144000
Gjorde, Grimer o. l.....	34300	33800
Bomuldsdrivremme.....	10200	20900
Uspecificerede Varer.....	62000	47000
Tilsammen.....		2,792700 ¹⁾

Den gennemsnitlige Pris pr. Pd. var mindst for Jutegarn, 25 Øre; for Reb og Tovværk samt Staaltraadstove var den 41 Øre, for Bindegarn 74 Øre og for Gjorde, Grimer o. l. og Bomuldsdrivremme henholdsvis 1 og 2 Kr. Medens de allerfleste Rebslagerier (198) fabrikerede Reb og Tovværk, tilvirkede kun 75 Virksomheder Bindegarn. Tilvirkning af Staaltraadstove og Jutegarn fandt kun Sted i ganske enkelte Virksomheder, henholdsvis 6 og 4.

Den samlede Produktions Salgsværdi fordelte sig saaledes paa Landets Hoveddele:

¹⁾ I 1897 er Produktionen for 5 Virksomheder med 222 Arbejdere opgjort til 1,5 Mill. Pd. Tovværk til en samlet Salgsværdi af 593000 Kr.; for de øvrige 326 Virksomheder med 583 Arbejdere forelaa ingen Oplysninger.

	Antal Arbejdere	Produktionens Salgsværdi pr. Arbejder*)	
		Kr.	Kr.
Hovedstaden	199	1,155700	5503
Provinsbyerne	387	1,382000	2792
Landdistrikterne	134	255000	1164
Hele Landet	720	2,792700	3022

*) Indehaveren medregnet.

Den forskellige gennemsnitlige Salgsværdi pr. Arbejder i Landets Hoveddele staar naturligvis i Forbindelse med Virksomhedernes forskellige Størrelse, idet Produktionen er forholdsvis langt større i store end i smaa Virksomheder. Det høje Tal for Hovedstaden skyldes saaledes, at her findes Landets største Rebslageri (Jacob Holm & Sønner). Fordeler man Rebslagerierne efter Produktionens Størrelse (Salgsværdi), faas følgende Oversigt:

	Antal Virksomheder				Antal Arbejdere	Produktionens Salgsværdi pr. Arbejder*)	
	Hovedstaden	Provinsbyerne	Landdistrikterne	Hele Landet		Kr.	Kr.
Over 100000 Kr.	1	2	"	3	260	1,646700	6261
25—100000 —	1	4	"	5	58	267000	4238
5—25000 —	1	50	14	65	213	603000	2169
Under 5000 —	8	52	71	131	189	276000	863
Tilsammen	11	108	85	204	720	2,792700	3022

*) Indehaveren medregnet.

De 3 største Rebslagerier (med en Salgsværdi af over 100000 Kr.) fabrikerede omtrent tre Femtedele af Landets hele Produktion; de 131 smaa Rebslagerier (med under 5000 Kr. Salgsværdi) tilvirkede ikke engang en Tiendedel. Medregner man Indehaveren, der i de smaa Virksomheder almindeligvis deltager i det industrielle Arbejde, bliver Salgsværdien pr. Arbejder i de mindste Virksomheder kun 863 Kr. mod 6261 Kr. i de største.

De smaa Rebslagerier glide ofte over til at blive Udsalgssteder for de store Fabrikker. Saaledes have af de 131 mindste Rebslagerier 35 og af de 65 mellemstore Rebslagerier endogsaa 29 Udsalg af færdigt Rebslagerarbejde fra andre Fabrikker. Dette Forhold er mest almindeligt i Provinsbyerne; jfr. omstaaende Oversigt:

	Antal Virksomheder	Heraf havde Udsalg fra andre Fabrikker
Hovedstaden.....	11	4
Provinsbyerne	108	49
Landdistrikterne	85	14
Hele Landet...	204	67

8. Andre Industrier.

Kradsuldfabrikker, Kludesorteringsanstalter. Fabrikation af Kradsuld foregaar i ret vid Udstrækning rundt omkring paa Klædefabrikker m. v.; af egentlige Kradsuldfabrikker findes der derimod kun en enkelt, der drives i Forbindelse med Kludesortering. Foruden fra denne Virksomhed har man modtaget Oplysning om Fabrikationen fra to større Virksomheder, der ved Siden af Kludesortering behandlede Ben, gammelt Jern m. v. Alene ved Sortering og Pakning af Klude beskæftigede disse 3 Virksomheder i alt 180 Arbejdere (8 Mænd og 172 Kvinder), og den behandlede Mængde kan ansættes til 14,12 Mill. Pd. Klude til en samlet Salgsværdi af 918000 Kr. Henimod to Tredjedele af det hele Kvantum var til Kradsuldfabrikation, Resten hovedsagelig til Papirfabrikation. Den ene af Virksomhederne, der fremstillede Kradsuld, tilvirkede af 1,3 Mill. Pd. Klude 0,9 Mill. Pd. Kradsuld.

Tilvirkning af Pibeslanger. I 1906 taltes 4 Pibeslangefabrikker med 26 Arbejdere. For disse 4 Virksomheder er det gennemsnitlige Antal Arbejdere i 1905 angivet til 29 (8 voksne Mænd, 1 Kvinde og 20 Dreng). Produktionen var ca. 21700 Dusin Pibeslanger til en samlet Salgsværdi af 38000 Kr.

Possementmagerforretninger. I 1906 taltes i alt 27 Virksomheder med 192 Arbejdere, hvoraf de 16 Virksomheder med 172 Arbejdere fandtes i Hovedstaden. Af disse sidste har man modtaget Oplysning om Produktionen fra de 9 største Virksomheder med i alt 160 Arbejdere (50 Mænd, 92 Kvinder og 18 Børn), og her tilvirkedes i 1905 Possementvarer til en samlet Salgsværdi af 380000 Kr.

Halmspinderier. Af Halmspinderier fandtes i 1906 21 Virksomheder med 94 Arbejdere; for 1905 har man modtaget Op-

lysning om Produktionen fra 4 Virksomheder med 55 Arbejdere (28 Mænd og 27 Kvinder). Antallet af Simemaskiner udgjorde i alt 55. Produktionen blev opgjort til 10,8 Mill. Favne Halmbaand til en Salgsværdi af 86300 Kr. og 150 Mille Flaskehylstre til en Salgsværdi af 1500 Kr. Desuden blev der skaaret 5,1 Mill. Pd. Hakkelse til en Salgsværdi af 129400 Kr.¹⁾

Fiskenetfabrikker. Af mekanisk drevne Fiskenetfabrikker fandtes her i Landet i 1905 3 med 148 Arbejdere, af hvilke den ene oprettedes samme Aar. Salgsværdien for den samlede Produktion i alle 3 Fabrikker var i 1905 713000 Kr.²⁾

Sejl-, Flag- og Kompasmagerforretninger. I 1906 taltes 68 Virksomheder med 279 Arbejdere³⁾, men af disse arbejdede de 25 uden fremmed Hjælp. For 1905 foreligger kun Oplysning om Produktionen for 11 Virksomheder med 74 Arbejdere og en Salgsværdi for den samlede Produktion af 339000 Kr.; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Kr.
Sejl	216000
Dækkener (hovedsagelig Kodækkener)	18000
Presenninger	8000
Sække, Poser	7000
Flag	21000
Uspecificeret samt Reparationer	69000
Tilsammen...	339000

¹⁾ I 1897 blev Produktionen af Halmbaand i 6 Virksomheder med 61 Arbejdere opgjort til 10,5 Mill. Favne til en samlet Salgsværdi af 100000 Kr. For de øvrige 31 Virksomheder med 9 Arbejdere forelaa ingen Oplysninger.

²⁾ For den i 1905 oprettede Fabrik vedrøre Oplysningerne kun Tiden fra $\frac{1}{4}$ 05 til $\frac{31}{12}$ 05.

³⁾ Bortset fra de i Fængsler, Fattiggaarde m. v. beskæftigede Personer.